

Nafarroa hegoaldetik sortu da euskararen aldeko bultzada berria

Euskararen Foru Legeak nafarrak diskriminatzen ditu, eta hizkuntza eskubideak esleitzen zaizkie bizi diren eremuaren arabera. Bada, duela urte batzuk ereiten hasi ziren zonifikazioari aurre egiteko hamaika ekimen, eta udazken honetan inoiz baino indartsuago hasi dira euskarari puzka. Hordago, Errigora eta Agerraldiko kideekin hitz egin dugu euskararen aldeko uzta berriaz.

 LEIRE ARTOLA ARIN

Botere publikoek beharrezko diren neurriak hartuko dituzte hizkuntza dela-eta herritarrek diskriminaturik izan ez daitezen". Halaxe arautzen du Nafarroako Euskararen Foru Legeko 3.1 artikulua, baina errealitatea oso bestelakoa da. 1986an Nafarroako Parlamentuak onartu zuen "Ley del Vascuence" delako horrek berak diskriminatzen ditu nafarrak, bizi diren eremuaren arabera eskubide batzuk esleitzuz edo ukatuz. Nafarroa hiru eremutan zatitzen du: euskalduna, mistoa eta ez-euskalduna.

Zonifikazio horren ondorioz, Irurtzunen –eremu euskalduna– bizi den herritar bati eskubide batzuk aitortzen zaizkio, baina 20 minutu eskasera dagoen Iruñera –eremu mistoa– joanez gero,

eskubide horiek galtzen ditu; 10 minutu gehiagora dagoen Noainera –eremu ez-euskalduna– mugitzen bada, eskubide are gutxiago ditu. Nafarroako euskaldunek eta euskaltzaleek argi dute: zonifikazioak segregazioa eragiten du eta herritarren eskubideak urratzen ditu.

Ez da auzi berria Euskararen Legeari buruzkoa. Hainbat alditan saiatu dira Nafarroako Parlamentuak legea ezabatu dezan, eta ahalegin hori lehen lerroan jarri zen batik bat Aldaketaren Gobernuarekin [2015-2019ko agintaldian]. Ez da deuseztatu, baina legeak zenbait moldaketa izan ditu; azkena 2017an, non udalerri batzuk eremu ez-euskaldunetik eremu mistora pasa ziren, herritarren gehiengoak hala eskatu zuelako. Egun, 64 udalerri daude eremu euskaldunean,

98 mistoan eta 110 ez-euskaldunean. Hegoaldea edo Ager zonaldea deiturikoa da diskriminatuen dagoena, eta, aldi berean, zonifikazioari aurre egiteko gehien mobilizatu dena aspaldion.

Hordago herri ekimena 2021eko azaroan aurkeztu zuten, Corteseko adierazpenarekin, eta ordutik darama justizia eske: "Imajinatzen duzu nafarron lan-eskubideak edo hezkuntza-eskubideak edo osasun-eskubideak zonaka zatituta Nafarroan? Horrelako gairen batekin zonifikazioa egitea edozein nafar progressistarentzat onartezina izango zena, euskararekin eta nafarron hizkuntza-eskubideekin egin zuten", ohartarazten dute. Hamaika aldarrikapen eta borroka egin dituzte nafarrek azken lau hamarkadatan, Euskararen Legearen ginetik

Blanca García eta Ibai Sueskun. / DANI BLANCO.

euskaraz bizitzeko eskubidea defendatzeko. Bada, apurka-apurka indarrak batzen eta artikulatzen joan dira, eta Erriberan ereiten hasitako uzta zonalde guztietara barreiatzen ari dira. Udazken honetan lur lehorrak euskaraz bustitze-ko ekimen ugari antolatu dituzte Ager zonaldean.

HORDAGO, HANDIRA

Urriaren 22an Tuteran izan da euskaltzaleen elkargune, eta egun osoko egitaraua osatu dute Errigorak, Agerraldiak eta Hordagok elkarlanean. Goizean auzolanean aritu dira Ablitasen, urtero bezala, nafar ekoizleen uztarekin Errigorako saskiak osatzen; antolatzaileek azpimarratu dute “inoiz baino auzolangile gehiago” elkartu direla, eta horrekin hasiera eman diote udazkeneko kanpainari. Arratsaldean Erriberako hiriburuko kaleak hartu dituzte. Hordagok deituta-

ko manifestazioan. Tuterako plaza berritik abiatu da bertako nahiz ingurutik joandako jendetza, *Zonifikazioari hordago*. ¡Viva el euskera de Cortes a Bera! lelopean. Nafar guztien hizkuntza-eskubideak aldarrikatu dituzte, eta Nafarroako Gobernuari exijitu diote Euskararen Lege baztertzaila ezabatzeko. Norbanakoez gain, manifestazioa babestu dute hainbat gizarte eragilek, talde politikok eta sindikatuk.

Dena dela, ezin izan dute eguna nahi bezala borobildu: Agerraldiak antolatuta zuen Deskontrolen kontzertua atzeratu behar izan dute, Tuterako Udalak ezarritako oztopoak medio. Agerraldiko antolatzaileek salatu dute udalaren trabekin ez zegoela baldintzarik “kontzertu jendetsu, alai eta partehartzailea egiteko”. “Minduta bai baina ez diogu hau penatuta”, esanez udaberrirako iragarri dute kontzertua: “euskaltzaleon

ekimenez plazaratua eta euskararekiko fobiarik ez duten guztiei irekia” izango dela azpimarratu dute. Sei hilabete igaro dituzte baimenak eskuratzeko saiakerak eginez Navarra Sumako udal gobernua-ekin, baina ez du fruiturik eman. Gogorarazi behar dira 2021eko azaroan Alejandro Toquero alkateak prentsan egindako adierazpen polemikoak: “Hemen inork ez du hitz egiten euskaraz; ez da sekula egin”.

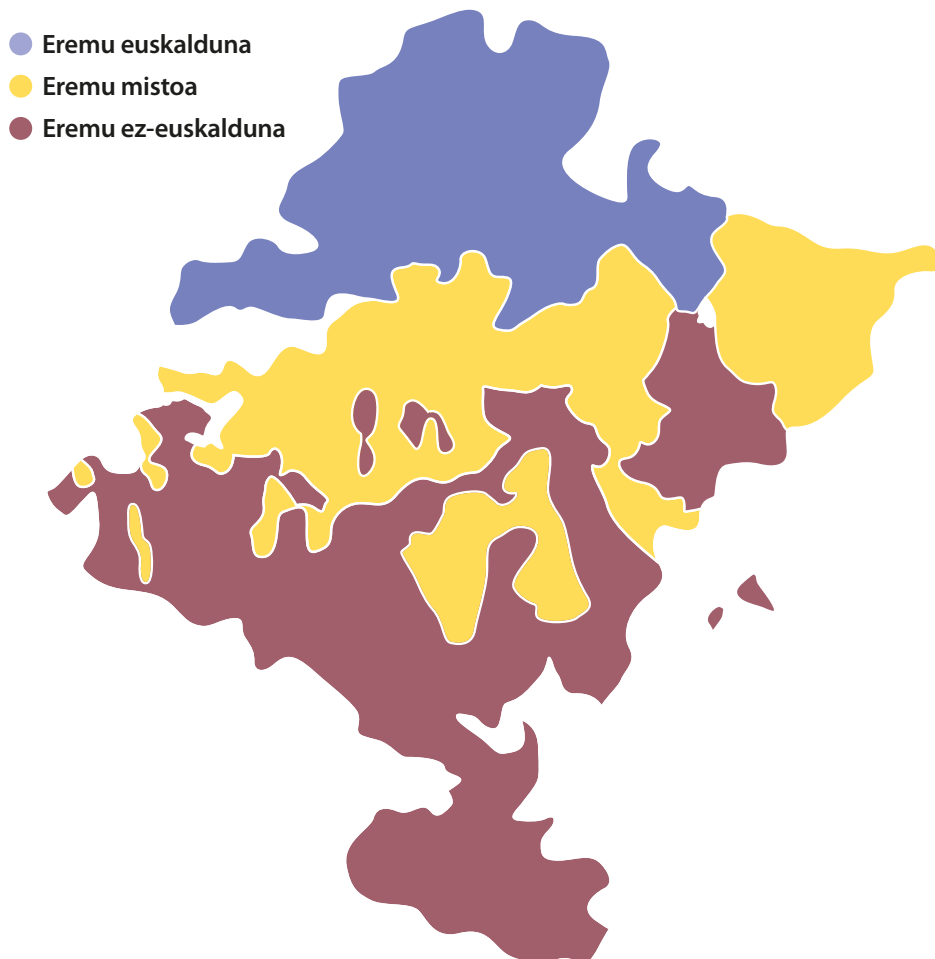
Horrelako jarrerak atzean uzteko eta “komunitatea egiteko” probestu dute urriaren 22a, Iraia De la Torre Hordagoko kideak azaldu digunez. Azagrakoa da De la Torre, eta nabarmendu du ez dela ohikoa Erriberan manifestazioak egitea, eta, beraz, jendetsua eta arrakastatsua izan dela; ideologietatik harago, argitu du Hordago eskubideen alde egiten duten talde anitza dela. Inflexio puntu gisa definitu du Tuterakoa, bai ekimenaren parte direnentzat, bai gainerako herritarrentzat: lortu dute Ager zonaldean ikusaraztea euskaldunak eta euskaltzaleak presente daudela eta gero eta gehiago direla; eta orain arte euskararekiko jarrerara pasiboa izan dutenei gaia gerturatu diete eta horri buruz pentsarazi, De la Torreren esanetan.

EUSKARAREN ALDE, GAZTELERAZ

Finean, zonalde diskriminatuko jendea mobilizatu nahi dute eta instituzioei presio soziala egin, euskara Nafarroa osoan ofiziala izan dadin. Dei hori behetik gorakoa izatea nahi dute, “zonalde zailenetatik goraino”, Ibai Sueskun Errigorako kideak eta Hordagoko partaideak esan digunez: “Hemen errealitate bat dago, euskaltzaleak badaude baina euskaldunak izatea gehiago kostatzen da. Beraz, goazen arrakala horiekin apurtzera; bat egiteko unea da. Zonifikazioa apurtzeko unea da, herritarrek bat egitekoa, mapa bat egitekoa, eta indarrak batzekoa”.

Sueskunek onartu digu eurek ere broma egin zutela leloa gazteleraz delako, baina horren zergatia azaldu digu Blanca Garciak, Agerraldiko eta Hordagoko kide tuterarrak: “Autokritika egin dugu, gure mezuak gazteleraz ere jartzeari buruz. Badaude euskaltzale batzuk euskara ez dakitenak eta ekintza askotan parte hartu ahalko luketenak. Euskararen normalizazioak aurrera egiteko beharrezkoa da aldeko jarrerak bultzatzea; gaztelerak Erriberan presentzia izan behar du, bestela asko mugatuko genuke gure publikoa, eta ez genituzke helburuak lortuko”.

Euskararen Legeak jartzen duen zonifikazioa

Urriaren 22an Tuteran egindako manifestazioa. IÑIGO URIZ/ FOKU

HERRITARRAK AKTIBATUTA

Nafarroako zonalde diskriminatuan sortutako ekimenek hainbat helburu dituzte. Errigora, esaterako, 2013an sortu zuten euskarari bultzada emateko, besteren artean, eta saskiekin lortutako irabazien %25 euskalgintzari bideratzeko: 1,8 milioi euro banatu dizkiete AEKri, Sortzen Elkarteari, eta Ikastolen Elkarteari. Sueskunek zehaztu du haien lan egiteko modua: "Herritarrak batu nahi ditugu, beti oztopoen aurrean irribarrea jarrita, eta herri eraikuntza helburu dugula".

Blanca Garcia Agerraldiko kideak gogorarazi digu ikusi zutela ondo zegoela euskararen ezagutza bultzatzea, baina "pixka bat motz" geratzen zela. Horregatik sortu zuten Agerraldia, Errigoratik abiatuta, "herritarrei hitza emateko". Duela lau urte batu ziren Agerraldia ekimenean, eta ordutik zenbait jarduera antolatu dituzte: topaketak, jolastekak, euskara planak, Union Tuterako kirol talde euskaltzalea, eta abar. "Gure helduak ateratzen direnean alfabetatze eremu horietatik, zein aukera dituzte euskaraz aritzeko? Ez daukate aukerarik. Agerraldia horri erantzutera dator, nola erabili euskara gehiago, nola sustatu euskara gehiago, nola berreskuratu espazio ho-

*"Gero eta gehiago
gara ulertzen
dugunak euskara
gure eskubidea
dela, gure hizkuntza
izatek harago"*

riek... Zer saltsa eman euskarari bere bizitzaren eremu guztietan".

Azpimarratu dute orain "bat egiteko garaia" dela, euren leloari jarraiki, eta azken urteetako mugimendu berriak argi utzi duela euskara Nafarroan ofiziala izan dadin denok batera jorratu behar dutela lurra. Sueskunek hausnartu du askotan euskalgintza bakoitza bere bide-

tik doala, eta hori iraultzeko momentua dela: "Ekimenak bazeuden eta badaude, baina Errigorak edo Agerraldiak sortu izan dutena da ilusio pizte bat, esatea posible dela zerbait egitea. Eta horren haritik esaten zen: herritarrak aktibatu ditzakegu, baina era berean zergatik ez diogu beste buelta bat ematen zonifikazioaren istorioari". Horrelaxe piztu ziren ekimen hauek. Sueskunek gogorarazi du aurretik ere egin direla zonifikazioa amaitzeko saiakerak, baina "horrela seriozki ez". "Herritarrak aktibatu dira, batzuk lege aldaketa batzuk egiteko instituzioen bitartez, beste batzuk herritarrak aktibatze zonaldean, beste batzuk elkartasun ekimenekin -Nafarroa Oinez, adibidez-. Gero Errigora, gero Agerraldia, eta hortik sortutako ekimen desberdinak".

Iraia De la Torre ere indartsu ikusten du euskararen bultzada. "Gero eta gehiago gara ulertzen dugunak euskara gure eskubidea dela, gure hizkuntza izatek harago. Eta ulertzen dugu defendatu behar dugula ez bakarrik gure hizkuntza, baizik eta gure eskubidea. Gainera, ez dugu ikusten aldaketarik euskararen auzian. Indarra daukagu zeozer antolatzeko".

Hezkuntzan ere euskarak hamaika oztopo

LEIRE ARTOLA ARIN / MIKEL GARCIA IDIAKEZ

Nafarroa hegoaldean eta erdialdean euskara loratzeko borrokan artean dago Ikastolen Elkartek aspaldi abiatutakoa. Bada, urtero bezala, aurtan ere Nafarroa Oinez festa antolatu dute urriaren 16an. Tafalla –eremu mistoa– euskarak hartu du asteburu horretan, Garcés de los Fayos Ikastolako Paula Arregi zuzendariaren esanetan. "Egia da gure espektatibak oso altuak zirela, baina esango nuke gainditu direla. Izugarritzko jendetza hurbildu da herrira, eta Tafalla euskalduna ikusteko aukera izan dugu asteburuan".

Arregik jaialdiaren biharamunean aitortu digu proiektua aurrera eraman ahal izan dutela familien lan bolondresari esker, eta ikastola komunitate gisa definitu zuen; mende erdia daramate haurrak euskalduntzen, eta hasieratik hona bilakaera izan dutela argitu digu. "Lehen Nafarroa Oinezetara milaka pertsona etortzen zen, eta gaur egun ez dira hain jendetsuak. Uste dut aldaketa handiena hori izan dela, pixka bat txikiagoa bihurtu da festa baina aldarrikatzeko beste modu batekin, indar handiagoarekin. Gaur egungo belau-naldiak, gazte hauek, oso indartsu datoz, eta benetan lagundu nahi gaituzte gure proiektua aurrera eramaten".

Erdian erein leloa aukeratu dute festarako, eta Arregik onartu du fruitua eman duela hartutako lanak. "Ohorea" izan da Arregirentzat ardura hori izatea, eta nabarmendu du horrelako festak antolatzeak erakusten duela "bide onetik" doazela: "Ez naiz inoiz aspertuko esateaz ikastola gabe ez ginatekeela egongo orain gauden momentuan euskarari dagokionez. Bidea zaila da, zaila da euskaraz bizitzea Tafallan, baina bide egokian goaz, eta jarraitu behar dugu ereiten eta ereiten, zeren gero uzta jasotzen duzunean merezi baitu".

LARRAGAN D EREDU ESKE

Bestalde, eremu diskriminatuetako hainbat ikastetxe publiko lanean ari dira hezkuntza euskalduna lortzeko. 2015ean Euskararen Legeari egin zioten aldaketa bati esker, D eredua ireki daiteke Nafarroa osoko ikastetxe publiko guztietan, eskaeraren arabera, baina errealitatean oztopo ugari izan ohi dituzte. Horren adibide da Larragako –eremu ez-euskalduna– San Miguel ikastetxea.

A eta B eredua dituzte, eta gaur egun, euskarazko murgiltze ereduaren alde egiten dutenek bi aukera dituzte: edo herriko eskolan gelditu, baina D ereduan ikasteari muzin egin, edo D eredua ikastera Tafallako eskolara joan, herria utziz. Izan ere, Nafarroako eskola ma-

pak zehazten du D ereduan ikasi nahi duen Larragako ikasleak Tafallara joan behar duela.

Ikastetxeko guraso talde batek Nafarroako Gobernuari eskatu dio D eredu-ko lerro bat irekitzeko, baina erantzunaren zain daude.

Agurne Gaubeka Hizkuntz Eskubi-deen Behatokiko zuzendariak nabarmendu digu ez dela Larragako edo Mendigorriako arazoa, arazo orokorra baizik: "Gobernutik ez dago euskararen aldeko inolako eskaintza aktiborik, eta familiek eskatzen dutenean, dena da oztopo. Egoera horrek erabat baldintzatzen du euskarazko hezkuntza erdua, baina ikusten dugu behin D eredua ezartzen denean, gero eta gehiago direla horren alde egiten duten familiak".

Larragako guraso talde batek gobernuari eskatu dio D eredua ezartzeko. IÑIGO URIZ/ FOKU

TOPAKETAK, HAUSNARTZEKO

Bidea hasi besterik ez dela egin diote, eta asmoa dute Ager topaketetan datozen pausoak denon artean gogoetatzeko. Azaroaren 5ean jarri dute hitzordua Azkoieneren, eta gogotsu daude, espero baitute inguruko jende andana biltzea. Hausnarketarako tartea izango da, ideiak komunean jartzekoa. Garciak argitu du herritarrek direla Errigoraren eta Agerraldiaren agenda markatu behar dutenak: "Gonbidapena egiten diegu herritarrei, etortzeko esatera zeintzuk diren haien beharrak". Garcia eta Sueskunek nahi dute izatea momentu bat jendea batzeko, eta ikusteko ea nola dauden eta ea zer egin behar duten aurretik: "Hori ez dugu guk erabaki behar, herriz herri erabaki behar dute, bakoitzaren beharrak ez direlako berberak".

Ideiak eta kritikak jasotzeko aldarkez doaz Azkoienera. Sueskunek azaldu du errealitate guztiak hartu behar direla kontuan. "Zonaldea oso-oso zabala da, Garestik Cortesera eta Zangoatik Vianara. Errealitateak oso desberdinak dira, errealitate baten baitan errealitate asko daude. Horiek guztiak batu nahi ditugu, eta ikusi zerk batzen gaituen. Euskarak batzen gaitu, bada, zer egin behar dugu ibilbide bera egiteko?". Euskara oinarri izatea nahi dute, baina transbertsalki lantzea: "Memoria historikoa, identitatea, feminismoa... eta beste balio eraldatzaile batzuk izatea ere".

Azaroaren 5ean egun osoz arituko dira euskararen bueltan. 10:10etan Age-

rreko euskal komunitatearen inguruko EHUREn ikerketa aurkeztuko dute, eta 10:40ean "Agerraldiaren uztia" hitzaldia izango da. Jarraian gogoeta taldeetan bilduko dira, eta 13:30ean emango diote amaiera goizeko tarteari. Elkarrekin bazkaldu ostean, aisialdirako tartea zabalduko dute, iluntzera arte: Ojos Violeta, Pirritx, Porrotx eta Marimotots, pilota partida, eta Tatxers, Skabidean, Odolkiak ordainetan eta Neskatasuna taldeen kontzertuak izango dira. Egun emankorra izatea espero dute antolatzaileek.

NAFARROA BAT EGITEKO, BAT EGIN

Tuterako manifestazioan Erriberako eta Erdialdeko herritarrek izan ziren protagonista, alkateari "Toquero, entzun, Tuterak euskaldun" esaldien gisakoak ohikatu, baina Sueskunek ohartarazi du nafar ororen borroka izan behar dela zonifikazioari aurre egitearena. "Argi dago nafar guztiok mugitu behar garela, nafar guztiok eskubide berberak izatea lortu nahi badugu".

Mugimendua hasi, hasita dago, eta ez nolanahikoa. Ager topaketek aukera emango dute euskaltzaleen indarrak eta gogoak neurtzeko, eta bidea segitzeko abiapuntua izango dela aurreikusi dute. ARGIArekin hitz egin duten ekimenetako kideek argi dute euskarak hamaika alor dituela lantzeko, eta borroka ertz desberdinetatik bideratu behar dela. Sueskun-

esetan, eragile bakoitzak du bere funtzioa: "Desberdina da Hordagok egin dezakeena, desberdina da Agerraldiak edo Errigorak egin dezaketena; guztiak dira ezinbestekoak. Baina zonifikazioa amaitzeak ez du esan nahi euskara berreskuratu dugunik". Bide luzea aurreikusten dute, alegia. "Nahiz eta ofiziala izan eremu guztian, ehundaka eta ehundaka urte ditugu atzean non euskarari kristoren mina eman zaion. Hori aldatu behar da: ohiturak, kultura, gauza asko. Administrazio boko alaketak egoten badira asko lagunduko du, baina ez du herrialdea euskalduntzea ekarriko".

Sueskunek bi aldeetan lanari ematen dio garrantzia, herritarrei eta instituzioei: "Herrialdea euskalduntzeko herritarrek kontzientzia hartu behar dugu eta instituzioek laguntza eman behar dute". Iritzi berekoa da De la Torre, uste baitu legea aldatzeak ekarriko lukeela zonalde diskriminatuko herritarrek sentitzea euskara euren ere badela: "Legeak eragiten du sorgin-gurpila, zeren sentitzen dut euskara ez dela nirea, ezin dut euskara ikasi, beraz, ez dut hitz egiten... Euskararekiko sentimendua eta ikuspuntua aldatu behar dira, eta agintariak horretarako jarrera positiboa izan behar dute".

Sueskunek bota die hordagoa instituzioei: "Ez dugu ez gutxiago ez gehiago eskatzen, baizik eta euskarari gatzelerari ematen zaion garrantzia ematea, kendu digutena berreskuratzea". ●

BABESLEA:

HIZKUNTZA
berean hitz egiten dugu

ORKLIN, konfortaren eta pertsonen segurtasunerako souzioetan munduko liderra izanik, hizkuntza berean hitz egiten dugu. Konpromiso sozialaren, zintotasunaren, talde-lanaren, aniztasunaren eta iraunkortasunaren hizkuntzan aritzen gara... eta gainera euskaraz.

"Funtsezkoa ikusezina da begientzat"
Antoine de Saint-Exupéry

